

Daniel Trapşa

La Source des yeux aux bains d'Hercule ...
Éd.1862 par Jos.-M. Caillat (Traducere în
limba română)

IZVORUL DE OCHI DIN BĂILE HERCULANE ... Ed.1862

Extras din traducere „La Source des yeux aux bains d'Hercule [...]”

IZVORUL DE OCHI

DIN

BĂILE HERCULANE

ÎN UNGARIA

Procedeu particular de aplicare a apelor minerale
la tratamentul bolilor aparatului ocular

Memoriu premiat de
Academia Imperială de Medicină

de

J.-M. CAILLAT

Doctor în medicină la Facultatea din Paris;
Medic inspector al apelor și al stabilimentului din Contrexéville;
Laureat al Academiei Imperiale de Medicină;
Fost intern al spitalelor din Paris;
Fost medic delegat al Guvernului pentru serviciul epidemiilor;
Membru al Societății de Hidrologie Medicală din Paris etc.
Medalie de clasa I pentru epidemii și apele minerale;
Cavaler al Legiunii de Onoare.

*Vapore quoque ipso aliquae prosunt.*¹
(C. PLINII Nat. Hist. lib. XXXI)

=====

PARIS
PUBLICAT DE GAZETA APELOR
7, QUAI CONTI

1862

¹ *n.trad.*: „Există și unele beneficii de la însăși vaporii” – fraza în latină sugerează că vaporii (sau aburul) au anumite proprietăți sau utilizări benefice.

II. Descrierea Izvorului de ochi

Izvorul de ochi este primul pe care îl întâlnești pe malul drept al Tchernei, când ajungi la Băile Herculane. Se află aproape în vizavi de pavilionul Francis-Brunnen (*balneum luis venereae*), singurul situat pe partea stângă a râului. În trecut, era împărțit în două șuvoaie subțiri (*Fons ophthalmicus major* și *Fons ophthalmicus alter*), el se varsă acum din sursa carpatică printr-un singur jet destul de puternic. Totuși, dintre toate izvoarele aceleași stațiuni, cu excepția Karlsbrunnen-ului, care este folosit doar pentru băut, acesta este cel mai puțin abundent. Furnizează aproximativ 17 metri cubi de apă în douăzeci și patru de ore, conform calculelor mele, realizate în luna iulie, și mi-a indicat, în aceeași perioadă, 47°C la termometrul Celsius, temperatura exterioară fiind de 22°C la umbră.

Cartea doctorului Helfft îi atribuie 42 de grade Réaumur¹⁶, adică aproape 53 de grade Celsius¹⁷. O astfel de diferență între aprecierile medicului din Berlin și ale mele se explică prin marea variabilitate în abundența, constituția chimică și temperatura la care sunt supuse apele minerale ale acestei stațiuni. Această variabilitate este atât de pronunțată încât izvorul propriu-zis de la Herculane prezintă, în diferite sezoane ale anului, oscilații ale căror limite extreme observate mai ales primăvara și vara; acestea sunt reprezentate pe coloana termometrică prin gradele centezimale 23 și 49, conform autorului german menționat mai sus. În ceea ce privește aceste ultime evaluări, ele sunt aproape identice cu cele pe care le-am consemnat eu însuși într-un memoriu adresat ministrului agriculturii și comerțului, în luna martie 1850, deoarece am dat atunci pentru izvorul de la Herculane o temperatură maximă și minimă de 48 și 22 de grade Celsius.

¹⁶ *n.trad.*: Unitate de măsură a temperaturii care a fost utilizată în trecut, mai ales în Europa, înainte de adoptarea pe scară largă a scalei Celsius.

¹⁷ Handbuch der Balneotherapie, 1857, p.297.

Paschal Caryophilus¹⁸ și profesorul Cranz din Viena¹⁹ nu ne oferă nicio indicație precisă despre temperatura acestei ape. „Oftalmicele plac la mână printr-o căldură plăcută”²⁰. Acesta este singurul și foarte vagul detaliu furnizat de cei doi autori ale căror lucrări au văzut lumina zilei la patruzeci și chiar șaptezeci de ani după aplicarea făcută pentru prima dată în Franța, a termometrului în studiile de hidromineralogie.

Augenbrunnen are un miros foarte pronunțat de sulf și înnegrește resturile de calcar carbonatat pe care cade la ieșirea sa din versanții muntelui. Această nuanță negricioasă a pietrei, observată și în alte locuri, în condiții similare, în special în peninsula Methana, unde apele sulfuroase au alterat, corodat și parcă ars calcarul pe care îl traversează²¹, a fost confundată cu depozitul ocru al apelor minerale bogate în fier și a dus uneori la clasificarea greșită a „Oftalmicelor” în clasa apelor feruginoase. Acestea din urmă nefiind prezente la Băile Herculane, în ciuda afirmațiilor contrare ale lui Mérat²².

Produsul Izvorului de ochi are un gust sulfuros, amar și sărat; administrat în doze mari, exercită o acțiune ușor purgativă.

Aș fi dorit să prezint, în această lucrare, o analiză recentă și completă a acestei ape; neputând face, voi cita, pentru a încerca să îi fac cunoscută natura, cercetările, deși foarte imperfecte, ale savanților care s-au ocupat de compoziția sa detaliată. Voi începe cu chimiștii din secolul trecut și voi prezenta rezultatul operațiunilor lor cu atât mai multă încredere, deoarece, printr-o excepție aproape unică, Augenbrunnen de la Băile Herculane poartă, astăzi ca și odinioară, același nume; astfel, nu este posibil să i se atribuie o compoziție aplicată unui izvor diferit în scrierile autorilor vechi, o confuzie ușor de făcut dacă ar fi vorba de celelalte izvoare ale aceleași stațiuni,

¹⁸ De Thermis Herculanis, 1737, 1739 și 1743.

De Usu Thermarum Herculanae, idem.

¹⁹ Analyses Therm. Herc. Hungariae Trans-Tibiscanae, 1773.

²⁰ Cranz, loc. cit., p. 10.

²¹ Russeger, Bulletin de la Société Géologique de France, vol. XII, p. 210.

²² Dictionn. univ. de mat. méd. et therap, vol. VII, p. 472.

deoarece toate, cu excepția Francis-Brunnen-ului, au primit acum o denumire care nu amintește deloc de cea din trecut²³.

Apele oftalmice au fost analizate, în secolul trecut, la fața locului de Gabriel Zagoni și de profesorul Cranz, în laboratorul său de la Viena. Conform lucrărilor acestor chimiști, ele emană un miros foarte pronunțat de sulf și conțin multă sare muriatică pe bază de calciu, puțin pământ calcaros, o cantitate nesemnificativă de fier și o doză foarte mică de sare selenitică. Două livre²⁴ din aceste ape au furnizat, după evaporare, 85 de grăunțe²⁵ de substanțe fixe, 83 de grăunțe de sare muriatică. Dintre toate izvoarele de la Herculane, acestea sunt cele mai bogate în substanțe mineralizatoare, după izvorul Francis-Brunnen, care a lăsat un reziduu de 90 de grăunțe.

Izvoarele acestei stațiuni au toate, conform acestor autori, aceeași natură: *dubitari non posse eandem thermis omnibus naturam esse (nu se poate pune la îndoială că toate apele termale au aceeași natură)*²⁶.

Printre autorii moderni, doctorul Helfft, care pare să se fi aliniat acestei ultime opinii, consideră că apele de la Mehadia, sau Băile Herculane, sunt similare cu cele de la Aix-la-Chapelle. El ne

²³ Am semnalat pe larg, într-un alt memoriu (*Sur les vices et les imperfections de l'institution des médecins inspecteurs, 1852*), abuzul acestor schimbări, care devin din ce în ce mai numeroase în fiecare zi din cauza fanteziei și speculației, și care expun medicii și chimiștii la erori grave. Există, de exemplu, un departament în Franța ale cărui ape au fost perfect analizate și descrise într-o lucrare care nu are încă treizeci de ani de existență; arată că, luată drept ghid pentru studiile hidrologice, mi-a fost de puțin ajutor, cu atât de mult că în această țară substituirea numelor a fost realizată frecvent și fără scrupule, fie pentru a măguli puterile zilei, fie pentru a surprinde credulitatea pacienților.

Știința hidrominerală nu are nimic de câștigat din aceste transformări de titluri, chiar și atunci când sunt făcute din motive aparent legitime. Astfel, vechea denumire de *Source de alun* de la Aix-en-Savoie, chiar dacă este vinovată de un solecism chimic, mi se pare încă preferabilă celei care îi este uneori substituită, deoarece, printr-un foarte lung uzaj, a câștigat drepturi imprescriptibile la menținerea sa. Titlul de *Source de alun*, considerat impropriu de toți scriitorii, ar trebui cu atât mai mult păstrat cu cât nu este complet lipsit de justete, având în vedere că domnul Bonjean a descoperit urme de sulfat de aluminiu în apa acestei fântâni. (*Analyse des eaux d'Aix-en-Savoie, p. 225*).

²⁴ *n.trad*: Aproximativ 1 kilogram.

²⁵ *n.trad*: O cantitate specifică, măsurată în grăunțe – o unitate veche de măsură a masei folosită în farmacologie și alchimie. Un grăunțe este egal cu aproximativ 0,0648 grame.

²⁶ Cranz cit., p. 13,32 și 33.

indică compoziția a doar trei izvoare: *Herkules-Bad*, *Karlsbrunnen* și *Kaiser-Bad*. Cu excepția primului, care este singurul care nu degajă hidrogen sulfurat la punctul său de emergență, o particularitate anticipată de Zagoni și care nu este surprinzătoare, deoarece poate fi explicată ușor prin numeroasele fisuri ale solului traversat de această apă, toate cele trei au aceleași principii constituente, dar în cantități inegale.

Pentru a clarifica, pe cât posibil, natura de la Augerbrunnen, voi alege, dintre aceste trei analize, incomplete, trebuie să recunosc, pe cea de la Kaiser-Bad. În aceasta din urmă, greutatea materiilor fixe este aproximativ aceeași cu cea indicată de chimistul de la Viena în cazul Oftalmicelor. Această asemănare mă autorizează îndeajuns, cred, să consider aceste două izvoare, într-o stațiune unde *calitatea* elementelor mineralizatoare este aceeași pentru toate, ca având o componență aproape identică.

Apa de la Kaiser-Bad sau Baia Împăratului conține, în 16 uncii²⁷:

	Grăunțe:
Clorură de sodiu:	29,479
Clorură de calciu:	15,400
Pământ calcaros sulfurat:	<u>1,548</u>
Totalul materiilor fixe:	46,427
	Inci cubi ²⁸ :
Gaz hidrogen sulfurat:	3,096
Acid carbonic:	0,643
Gaz azot:	<u>0,353</u>
Totalul gazelor:	4,092 ²⁹

Analiza chimică a aceluiași izvor de la *Baia Împăratului* a fost realizată în anul 1847 de profesorul Ragsky și reprodusă de domnul Rotureau în lucrarea sa despre *Apele din Germania și Ungaria*, care a apărut după trimiterea memoriului meu. Reducând aproape la jumătate

²⁷ *n.trad.*: O veche unitate de masă, folosită încă în unele țări, a cărei valoare este cuprinsă între 24 și 33 de grame.

²⁸ *n.trad.*: Unitate de măsură în sistemul imperial pentru a măsura volumele în diferite contexte, „*Pouces cubes*” este termenul francez pentru „*cubic inches*” (în engleză).

²⁹ Handbuch der Balneotherapie, de Dr. Helfft, Berlin, 1857, p. 296 și 297.

volumul principiilor volatile, printre care include și gazul hidrogen carbonat, ea este destul de asemănătoare cu cea precedentă în ceea ce privește cantitatea materiilor fixe, dar semnaleză, în plus, în apa de la Kaiser-Bad, prezența de carbonat de calciu, silice, și existența, în doze mici, a iodurilor și bromurilor de calciu.

Astfel, Oftalmicele ar fi ape clorurate calcice sulfuroase, dacă ne bazăm pe rezultatele lucrărilor lui Gabriel Zagoni și ale profesorului Cranz, în timp ce, conform analizei precedente și celei a domnului Ragsky, ar trebui considerate ape clorurate sulfuroase, sodice și calcice în același timp.

Presupunând că valoarea unui grăunte utilizat în Germania este de 0,061 grame și cea a unei uncii este de 29,238 grame, se constată că un litru de apă de la Izvorul de ochi trebuie să conțină aproape 6 grame de principii fixe, dintre care aproximativ 3,8 grame de clorură de sodiu și puțin peste 2 grame de clorură de calciu. În ceea ce privește volumul gazelor, dacă ne bazăm tot pe analiza doctorului Helfft, acesta este reprezentat de aproximativ 240 de centilitri cubi, 27 de centilitri fiind considerați echivalentul unui inch cub german. Trebuie să menționez aici că această evaluare a elementelor volatile este mai puțin riguroasă decât cea a materialelor solide.

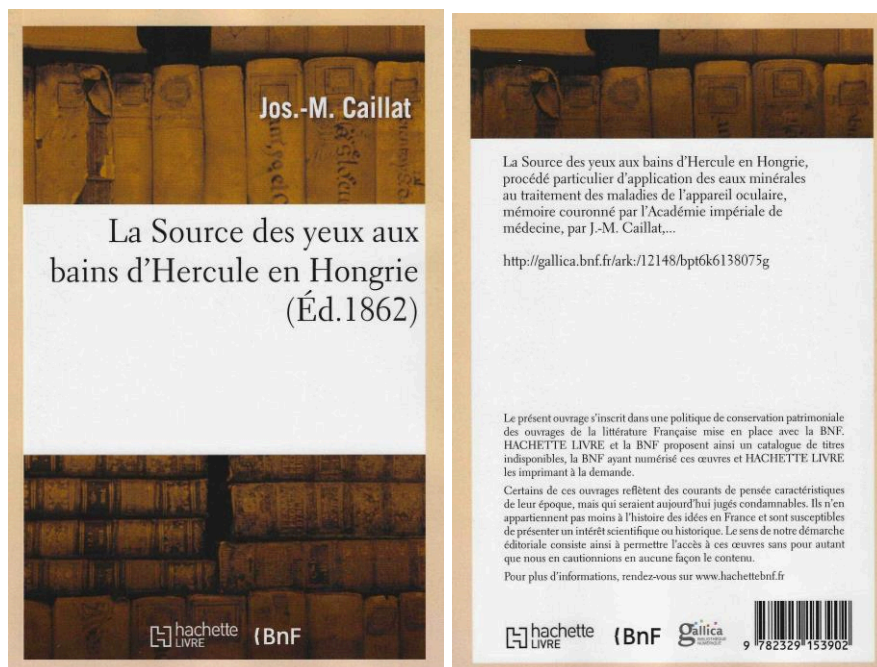
Cuprins

Prefața traducătorului	
I. Introducere.....	1
II. Descrierea Izvorului de ochi	5
III. Descrierea pavilionului Izvorului de ochi.....	10
IV. Descrierea procedeeului maghiar	11
V. Efectele tratamentului	14
VI. Boli tratate la izvorul de ochi	16
VII. Contraindicații.....	21
VIII. Mod de acțiune al tratamentului	23
IX. Avantajele procedeeului maghiar.....	32
X. Specialitatea procedeeului maghiar în modul său de aplicare.....	36
XI. Are Izvorul de ochi virtuți speciale?	41
XII. Utilitatea introducerii procedeeului maghiar în Franța.....	43

Anexe:

1. Coperta lucrării în limba franceză
2. Imagini de epocă

Anexa I : Coperta lucrării în limba franceză (2018)

Izvorul de ochi din Băile Hercule în Ungaria, procedeu particular de aplicare a apelor minerale la tratamentul bolilor aparatului ocular, memoriu premiat de Academia Imperială de Medicină, de J.-M. Caillat,...

<https://gallica.bnf.fr/ark:/12148/bpt6k6138075g>

Lucrarea de față se înscrie într-o politică de conservare a patrimoniului literaturii franceze, implementată împreună cu BNF. HACHETTE LIVRE și BNF oferă astfel un catalog de titluri indisponibile, BNF digitalizând aceste opere, iar HACHETTE LIVRE tipărindu-le la cerere.

Unele dintre aceste lucrări reflectă curente de gândire caracteristice epocii lor, dar care astăzi ar fi considerate condamnabile. Cu toate acestea, ele fac parte din istoria ideilor în Franța și pot prezenta un interes științific sau istoric. Sensul demersului nostru editorial constă în a permite accesul la aceste lucrări fără a aproba în vreun fel conținutul acestora.

Pentru mai multe informații, vizitați www.hachettebnf.fr

ISBN 9782329153902

Anexa II : Imagini de epocă

Titlu: Ansicht des Augen und Francisci Bades im Hercules Bade naechst Mehadia

Personă: Kriehuber, Josef, 1800-1876 Neumann, F.

Datare: 1830 · um 1830

<https://digital.onb.ac.at/rep/osd/?10C4102B>

Herkulesfürdő – Herkulesbad, postcard 1902 - Colecție personală Daniel Trașca